

Πρόλογος σε τρεις «πράξεις»

«Πράξη 1^η»: Από την πρώτη στιγμή που πέντε μέλη Δ.Ε.Π. του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με εντολή του τότε Πρυτάνεως κ. Δημητρίου Φατούρου αναλάβαμε και δημιουργήσαμε το έτος 1985 το πρώτο Τμήμα Μουσικών Σπουδών στην Ελλάδα πίστευα και εξακολουθώ να πιστεύω ότι ένας σύγχρονος μουσικολόγος

1. Δεν πρέπει να αρκείται στη γνώση της *Πρακτικής Αριθμητικής* και της *Άλγεβρας*. Χρειάζεται γνώση της *Θεωρίας Συνόλων* και της *Συνδυαστικής Ανάλυσης* για να μπορεί να ξεφεύγει από τα ασφυκτικά τείχη του μείζονα και του ελάσσονα τρόπου της Ευρωπαϊκής μουσικής και να μπορεί να δημιουργεί όχι μόνο μ' αυτούς τους δύο τρόπους, αλλά με 266 τρόπους, όχι με 48 κλίμακες, αλλά με 3600 κλίμακες, όχι με 8 ήχους, αλλά με 116 ήχους, όχι με 748 χρώες, αλλά με 2896 χρώες. Έτσι και μόνο έτσι θα πλήξουν και θα ξαφνιάσουν τ' αυτιά μας νέα ακούσματα με νέο ήθος και περιεχόμενο.
2. Χρειάζεται γνώσεις *Στατιστικής* όχι για να μετράει απλά τη συχνότητα εμφάνισης του σολ και του λα σε μια σύνθεση, αλλά να μπορεί να *μοντελοποιεί* και να διακρίνει το *μουσικό ύφος των διαφόρων εποχών*, των διαφόρων συνθετών, ακόμη και του ιδίου συνθέτη στις διάφορες φάσεις της μουσικής του δημιουργίας.
3. Χρειάζεται γνώσεις της *γλώσσας των αρχαίων Ελληνικών* και ιδιαίτερα των *Μαθηματικών* που γνώριζαν οι αρχαίοι Έλληνες για να μπορεί να μεταφράζει και να κατανοεί τη *Φιλοσοφία*, την *Αισθητική*, τη *Μαθηματική θεωρία της Μουσικής*, τον *επιτιονισμό* και την *προσωδία* της αρχαίας ελληνικής γλώσσας που τόσο λεπτομερειακά περιγράφουν στα κείμενά τους οι αρχαίοι συγγραφείς προκειμένου να μπορεί να αντλεί από μια τραγωδία την *εμμελή κίνηση της φωνής* των μελών του χορού και το *λογώδες μέλος* της ομιλίας των ηθοποιών.
4. Χρειάζεται γνώσεις *Μαθηματικής Γλωσσολογίας* σε συνδυασμό με τη *Θεωρία Πληροφοριών* για να κατανοήσει τη δομή των μουσικών γλωσσών και να υπολογίζει το λεξιλογικό και τον ρυθμικό τους πλούτο, να τον χρησιμοποιεί στα έργα του ώστε πάντα να πρωτοτυπεί αποφεύγοντας τη συνεχή επανάληψη των ίδιων και των ίδιων είτε ρυθμικών είτε μελωδικών μορφών.
5. Πρέπει να πάψει να πιστεύει ότι η διαδικασία της σύνθεσης είναι θέμα έμπνευσης και μόνον και να γνωρίζει, όπως η Θεωρία Πληροφοριών διδάσκει το ρόλο και τα όρια της δομής στη δημιουργία. Χωρίς δομή, χωρίς κώδικα ένα σύστημα (είτε είναι τέχνη, είτε είναι λογοτεχνία, είτε είναι μουσική, είτε είναι μόδα, είτε είναι πολιτική) είναι άχρηστο. Είναι απόλυτα ελεύθερο, αλλά η ελευθερία δε διαφέρει από το θόρυβο. Δεν έχει δυνατότητα κατανόησης ούτε προστασία από τα λάθη. Είναι ανίκανο να γίνει πολύπλοκο, διότι το κυβερνάει η *εντροπία*.
6. Πρέπει να γνωρίζει ο σύγχρονος μουσικολόγος *Στοχαστικές διαδικασίες*, διότι η μουσική δημιουργία είναι από τα γεγονότα που δεν είναι τελειώς γνωστά από πριν και η εξέλιξή τους δεν είναι προβλέ-

ψιμη, όπως π.χ. δεν είναι προβλέψιμη η τιμή μιας μετοχής στο Χρηματιστήριο. Οι μαθηματικοί ονομάζουν τα γεγονότα αυτά *στοχαστικά* από την ελληνική λέξη *στόχος*, που σημαίνει μάντεμα και τα μελετούν με τις *Μαρκοβιανές Αλυσίδες*.

7. Χρειάζεται ο σύγχρονος μουσικολόγος γνώσεις *ανάλυσης Fourier* για να κατανοήσει τις έννοιες «μουσικό ύψος» και «χροιά» του ήχου προκειμένου να συνθέσει και να εναρμονίσει μια σύνθεση, για να εντοπίσει και να εξηγήσει τα κατασκευαστικά μυστικά των οργανοκατασκευαστών και να κατανοήσει τον τρόπο παιξίματος του κάθε δεξιότηχνη μουσικού με την ικανότητα να *μελετά* και να *εξηγεί ηχητικά φάσματα*. Θα είναι, έτσι, σε θέση να προτείνει ξύλα, κόλλες, υλικά, βερνίκια στους οργανοκατασκευαστές, αποστάσεις τάσεων για το κούρντισμα στους όποιους τρόπους, ήχους ή κλίμακες, διάφορες τεχνικές λεπτομέρειες, που όλα μαζί και το καθένα ξεχωριστά παίζουν τον δικό τους ρόλο στο τελικό ηχητικό αποτέλεσμα.
8. Για την καταγραφή, τη μελέτη και την προβολή της μουσικοχορευτικής μας παράδοσης ένας σύγχρονος μουσικολόγος χρειάζεται γνώσεις *ηχοληψίας* και *εικονοληψίας*. Οι γνώσεις αυτές μάλιστα θα τον βοηθήσουν να απασχοληθεί επαγγελματικά στο χώρο της δισκογραφίας, της ελεύθερης τηλεόρασης και της ραδιοφωνίας.

Σήμερα, καθηγητής Μουσικής Ακουστικής και Πληροφορικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών εξακολουθώ να έχω τις ίδιες απόψεις και τα ίδια πιστεύω για τον σύγχρονο Μουσικό λόγο...

«Πράξη 2»: Πολύ συχνά εμφανίζονται στον ημερήσιο Τύπο άρθρα που επισημαίνουν τα πολυποίκιλα προβλήματα της Ανωτάτης Εκπαιδεύσεως στη χώρα μας. Τα προβλήματα αυτά μπορεί να είναι εκπαιδευτικά, ερευνητικά, οικονομικά, διοικητικά, λειτουργικά ή, τέλος, να αφορούν στην επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων των Α.Ε.Ι. και στην προκήρυξη θέσεων εργασίας. Θα είναι κοινότοπο να πω ότι το τελευταίο είναι το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα της σπουδάζουσας νεολαίας.

Ταυτόχρονα αποτελεί έναν ανασταλτικό παράγοντα προόδου, όταν μοιραία κάθε νέος σκέφτεται την πρακτική χρησιμότητα και τη μελλοντική ανταποδοτικότητα των σπουδών του.

Πολύ συχνά στις διδασκαλικές μου παραινέσεις για βελτίωση της επιδόσεως των φοιτητών μου, βρίσκομαι αντιμέτωπος με την αμείλικτη και πικρή απάντηση: *έτσι κι αλλιώς, κύριε Καθηγητά, προοριζόμαστε για τη λίστα των ανέργων!*

Το θέμα είναι τραγικό...

Πράγματι, οι φοιτητές μου στην πλειονότητά τους μετά από σπουδές δέκα εξαμήνων και κατόπιν εξετάσεων ΑΣΕΠ (!) διορίζονται στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ως καθηγητές των μουσικών μαθημάτων.

Αφουγκραζόμενος τους ρυθμούς ανάπτυξης της χώρας, σκέφθηκα να επιλέξω κομμάτια του γνωστικού μου αντικειμένου που έχουν άμεση πρακτική εφαρμογή, επειδή ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες της αγοράς, και να τα διδάξω σε τέτοια έκταση με μεγαλύτερη έμφαση και πληρότητα, ώστε να δημιουργηθούν νέες ειδικότητες Πανεπιστημιακού επιπέδου, που άμεσα να απαλύνουν κάπως το πρόβλημα της επαγγελματικής αποκαταστάσεως των φοιτητών μου.

Συνδυάζοντας γνώσεις Μουσικής Ακουστικής, Ακουστικής Χώρων και Τεχνολογίας για πρώτη φορά στην ιστορία της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσής της Ελλάδας από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών θα αποφοιτούν Μουσικολόγοι άριστα καταρτισμένοι στην Ηχοληψία.

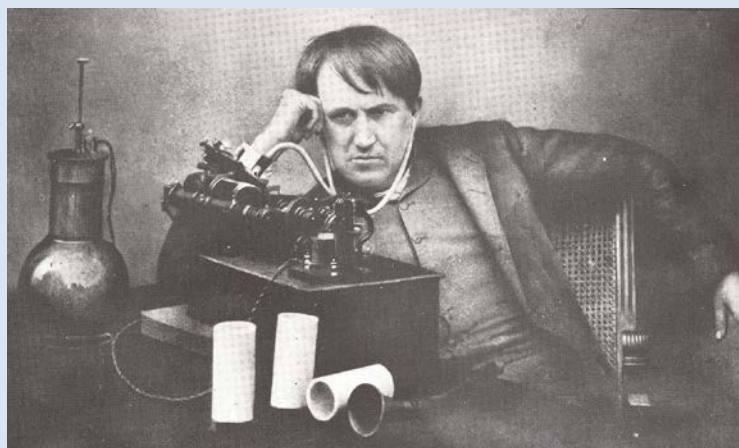
Για το σκοπό αυτό στο Τμήμα μας υπάρχει αίθουσα των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πολυμέσων πλήρως εξοπλισμένη και ένα υπερσύγχρονο από άποψη εξοπλισμού Εργαστήριο Ήχου (Studio) με μεταβαλλόμενο χρόνο αντηχήσεως, μια αυτοδύναμη μονάδα έρευνας, καταγραφής και καλλιτεχνικής δημιουργίας.

«Πράξη 3^η»: Μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα όλοι οι ήχοι ανεξαιρέτως ήσαν ζωντανοί και φευγαλέοι σαν την ηχώ. Ως εκ τούτου τους ήχους τους άκουγε το οποιοδήποτε «αυτί» ετύχανε να βρίσκεται στο ακουστικό πεδίο της ηχητικής πηγής. Με το ρήμα «ετύχανε» θέλω να υπογραμμίσω την μη ύπαρξη δυνατότητας επαναλήψεως ενός ακουστικού γεγονότος, αφού σαν «έπος πτερόειν» εκάνετο ευθύς αμέσως μετά την παραγωγή του.

Το 1877 ο Αμερικανός πολυεφευρέτης Τόμας Έντισον κατάφερε τα κύματα πιέσεως των ήχων να τα καταγράψει και να τα αποτυπώσει με τον φωνογράφο του –το θαύμα του 19^{ου} αιώνα- σε μόνιμη μορφή επάνω σε φύλλο κασιτέρου και μετά να τα αναπαραγάγει. Η πρώτη αχνοηχογραφημένη φράση, που έμεινε στην ιστορία, είναι «*Η Μάιρη είχε ένα μικρό αρνάκι*».

Έτσι αρχίζει η ιστορία της Ηχοληψίας...

Από τότε νυχθημερόν ο αέρας είναι γεμάτος από ήχους που είχαν αποθηκευθεί είτε σε κυλίνδρους, είτε σε πλάκες, είτε σε δίσκους, είτε σε ταινίες κ.λπ. και οι οποίοι μπορούν και αναπαραγονται σε οποιαδήποτε ώρα του 24ώρου, σε οποιοδήποτε μέρος.

1888. Ο Τόμας Έντισον εξαντλημένος ύστερα από 72 ώρες συνεχούς εργασίας ποζάρει δίπλα στον φωνογράφο που βελτίωσε.

Όλα τα θαυμαστά επιτεύγματα του ανθρώπου βασίζονται σε απλές ιδέες, που χρειάστηκε, όμως, ένα έξυπνο μυαλό να τις σκεφθεί. Στον φωνογράφο του Τόμας Έντισον μια μεταλλική γραφίδα στερεωμένη σε παλλόμενο διάφραγμα μετέφραζε ανεξίτηλα τη γλώσσα των ήχων σε αυλάκια κυμαινόμενου βάθους επάνω σε ένα φύλλο κασσιτέρου τυλιγμένο στην κυλινδρική πλευρά ενός χειροκίνητα περιστρεφόμενου κυλίνδρου. Εάν η περιστροφή του κυλίνδρου δεν γινότανε με σταθερή γωνιακή ταχύτητα, τότε οι αναπαραγόμενοι ήχοι είχαν κυμαινόμενο μουσικό ύψος.

Το μοντέλο του πρώτου φωνογράφου, που επεδείξε ο Τόμας Έντισον.

Αθήνα, Μάρτιος 2003

Χαράλαμπος Χ. Σπυρίδης
Καθηγητής Μουσικής Ακουστικής, Πληροφορικής
Τμήμα Μουσικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών